

EL DEUTE DE CARBONI

Col·lectiu per la difusió del Deute Ecològic. ODG. Juliol de 2002

Les emissions de gasos d'efecte hivernacle com ara el diòxid de carboni (CO₂), el metà (CH₄) o l'òxid nitrós (N₂O) indueixen a un augment de la temperatura mitjana del planeta que és conegut amb el nom de canvi climàtic. En aquest marc, hi trobem un altre element susceptible de formar part del Deute Ecològic definit anteriorment: el 'deute del Carboni', que es dona per la utilització massiva que fan els països industrialitzats del servei ambiental absorció del CO₂ per part de l'atmosfera, la nova vegetació, els sòls i els oceans.

L'estructura d'emissions

Tenint en compte que el fenomen del canvi climàtic es deu a les emissions de gasos d'efecte hivernacle al llarg del temps, és necessari veure quines han estat aquestes pels diferents grups de països per a establir responsabilitats. Durant els anys 90, les emissions de gasos d'efecte hivernacle als països industrialitzats van ser vuit vegades més elevades (en termes per càpita) que les dels països en desenvolupament. En concret, l'any 1990, les emissions per càpita dels EUA van ser de 5,38 tones de carboni (tC). Les de la resta de països rics van ser de 2,45 tC (2 tC per a l'estat espanyol), mentre que les de Índia foren 0,22 tC, les de Xina 0,55 tC, i les de la resta del món en desenvolupament 0,56 tC. Aquesta estructura d'emissions ja ens permet entendre que hi ha una responsabilitat diferenciada entre països rics i països en desenvolupament, que estan utilitzant de manera molt diferent el servei ambiental absorció de CO₂ per part de l'atmosfera i dels "reservoris" terrestres¹.

El nivell polític i la Justícia Ambiental

L'actual sistema de lluita contra el canvi climàtic a nivell internacional es basa en el Protocol de Kioto, emparat per les Nacions Unides el 1997. Aquest document estipula que cal reduir les emissions dels diferents gasos d'efecte hivernacle (bàsicament diòxid de carboni, CO₂) en els països industrialitzats de cara a l'any 2012, prenent el 1990 com a any referencial. El document es pot considerar un petit pas endavant en matèria ambiental. Ara bé, tal i com està definit, no aborda aspectes tant importants com ara l'equitat i la justícia, i estableix 'drets de propietat' sobre les reduccions d'emissions que poden ser intercanviades entre els diversos països sota els mecanismes d'Implementació Conjunta, Mecanisme per a un Desenvolupament Net, i Comerç Internacional d'Emissions².

En concret, podem veure l'enfocament actual com una càrrega per als països en desenvolupament per dos motius ben clars:

¹ Grubb, M.; Sebenius, J.; Magalhaes, A.; Subak, S. (1992): "Sharing the burden", a I.M. Mintzer (Ed.): *Confronting Climate Change*. Stockholm Environment Institute. Cambridge University Press: Cambridge

² Ramos-Martin, J. (2001): "De Kyoto a Marrakech: historia de una flexibilizació anunciada", *Ecología Política* 22: 45-56

- Les reduccions pactades als acords (de només un 5% de mitjana per als països industrialitzats) no poden assolir l'objectiu de no interferir amb el sistema climàtic, si es té en compte que el Pannell Intergovernamental de Canvi Climàtic (IPCC en anglès), organisme depenent de Nacions Unides, va demanar una reducció de les emissions del 60% respecte dels valors de 1990³. Per tant, i encara que els dictats del Protocol de Kioto s'acompleixin, s'induirà a un escalfament del planeta que afectarà de manera més acusada els països en desenvolupament. Així, a part de fer front als costos associats, els països en desenvolupament hauran d'introduir mesures preventives, com ara escolleres, que implicaran costos afegits a països que es defineixen per la seva escassetat de recursos.
- El sistema adoptat, basat en la reducció de les emissions en un determinat percentatge respecte un any base, implica que quan en un futur immediat els països en desenvolupament siguin involucrats amb objectius concrets de reducció, el resultat final serà una situació en la qual la disparitat en els nivells d'emissions per càpita serà molt gran, fet que pot ser considerat d'injust.

Degut a aquests motius es fa palès que les mesures que s'adoptin haurien de tenir en compte una sèrie de criteris de justícia distributiva, tal i com reconeixen les Nacions Unides al text de la Declaració de Rio (1992)⁴. Allà es va demanar que es protegís el sistema climàtic sota la base del reconeixement de les responsabilitats comunes però diferenciades i de les capacitats respectives. En altres paraules, es demanava als països rics que s'involucressin més en la lluita contra el canvi climàtic degut a la seva responsabilitat històrica. Aquest enfocament lliga amb la idea de 'justícia ambiental', segons la qual tothom hauria de tenir accés de forma igualitària als recursos i serveis ambientals, així com a la càrrega que suposen els residus.

Tenint en compte que les propostes que s'han materialitzat amb el temps han anat per un altre costat, ja des de principis dels anys 90 van sortir veus, especialment als països del Sud, que demanaven un canvi en la manera d'actuar.

Diferents enfocaments del Deute del Carboni

Partint d'una base de justícia ambiental i, per tant, de posicions igualitàries, es pot defensar que tothom té el mateix dret a les mateixes emissions de gasos d'efecte hivernacle. Això xoca amb la disparitat actual en el nivell d'emissions. El 1991, dos autors, Agarwal i Narain⁵, van defensar el dret de tots els humans al mateix nivell d'emissions. Els autors van proposar la creació d'un mercat de drets d'emissió que regulés el CO₂ a nivell mundial. Més tard, el 1995, l'economista hindú Parikh⁶ va fer una primera estimació segons la qual el Nord 'deuria' al Sud uns 70.000 milions de dòlars anuals en concepte de la sobre emissió de gasos d'efecte hivernacle. Si tenim en compte que el 1999 el deute extern de Llatinoamèrica era de 700.000 milions de dòlars, ens podem adonar que estem parlant de quantitats prou significatives.

Des d'aleshores, diversos grups han defensat aquesta idea del deute del carboni, com ara el 'Global Commons Institute'⁷ o l'ONG 'Christian Aid'⁸. Els primers defensen la idea de

³ Mills, E., Wilson, D., i Johansson, T.B., (1991). "Getting started: no-regrets strategies for reducing greenhouse gas emissions", *Energy Policy*, July/August: 526-539

⁴ United Nations (1992). "Convention on Climate Change", *The Earth Summit*, United Nations Commission on Environment and Development, Rio de Janeiro, June 1992. Versió catalana, Departament de Medi Ambient (1995). "Conveni sobre el Canvi Climàtic", *Cimera per a la Terra*, Barcelona: Generalitat de Catalunya

⁵ Agarwal, A. i S. Narain (1991). *Global Warming in an Unequal World. A Case of Environmental Colonialism*. Centre for Science and Environment, New Delhi, India

⁶ Parikh, J.K.(1995). "Joint Implementation and North-South Cooperation for Climate Change", *International Environmental Affairs*, Vol. 7(1)

⁷ <http://www.gci.org.uk>

⁸ <http://www.christian-aid.org.uk>

'Contracció i Convergència', que suposaria que les emissions de CO₂ per càpita haurien de tendir al mateix nivell a tot arreu, i que per a assolir-ho els països industrialitzats haurien de reduir substancialment les seves emissions.

Sembla, doncs, que és evident que l'actual mecanisme de lluita contra el canvi climàtic no aborda aquests aspectes de justícia que hem esmentat fins ara i és per això que ens permetem llençar el que seria la nostra proposta referent al deute del carboni.

Una proposta per quantificar el deute de carboni

Per a poder reforçar l'argument a favor del reconeixement del Deute Ecològic referent al carboni hem de fer una estimació. Aquesta, però, només té un caràcter exemplificador. Per al càlcul prenem les emissions de l'any base utilitzat al Protocol de Kioto, el 1990, que van ser de 6 Giga tones de Carboni (1 Giga tona equival a 1.000 milions de tones). Això dóna unes emissions per càpita de 1,13 tC de mitjana al món. Amb aquesta xifra podem estimar l'excés d'emissions dels diferents grups de països, als quals els hi aplicarem un 'preu' de 100 euros per tona de CO₂ equivalent⁹. Aquest preu és considerat per la Comissió Europea com una multa que s'aplicaria als emissors que no compleixin les reduccions d'emissions requerides, i equival a aproximadament a dues vegades 'el preu de mercat' que els analistes estimen que es donarà quan funcioni el mercat internacional d'emissions (uns 20 o 25 dòlars per tC). El 1990 aquest excés d'emissions va ser de 2,65 Giga tones de Carboni.

Fent aquest senzill càlcul obtenim que l'any 1990 els països del Nord van incórrer en un deute vers el Sud d'uns 980.500 milions d'euros (uns 980.000 milions de dòlars). Des d'aleshores, aquest deute només ha fet que augmentar. És evident que aquestes són unes quantitats que difícilment seran retornades pels països del Nord, però evidencien el fet que el Nord també deu molt al Sud, i serveixen com a argument per a demanar la condonació del deute extern.

La conclusió és que el desequilibri en les emissions de gasos d'efecte hivernacle, i per tant en la responsabilitat del canvi climàtic, és tan forta que està fent créixer un deute del carboni del Nord vers el Sud. Ja és hora que aquest fet es reconegui i que la justícia ambiental s'incorpori en les discussions internacionals sobre la matèria.

⁹ "Propuesta de Directiva del Parlamento Europeo y del Consejo por la que se establece un régimen para el comercio de derechos de emisión de gases de efecto invernadero en la Comunidad y por la que se modifica la Directiva 96/61/CE del consejo". Versión presentada por la Comisión 2001/0245 (COD)